

Értékmentés a Délvidéken, a határon túli magyar területek értékeinek feltárása program első részeként

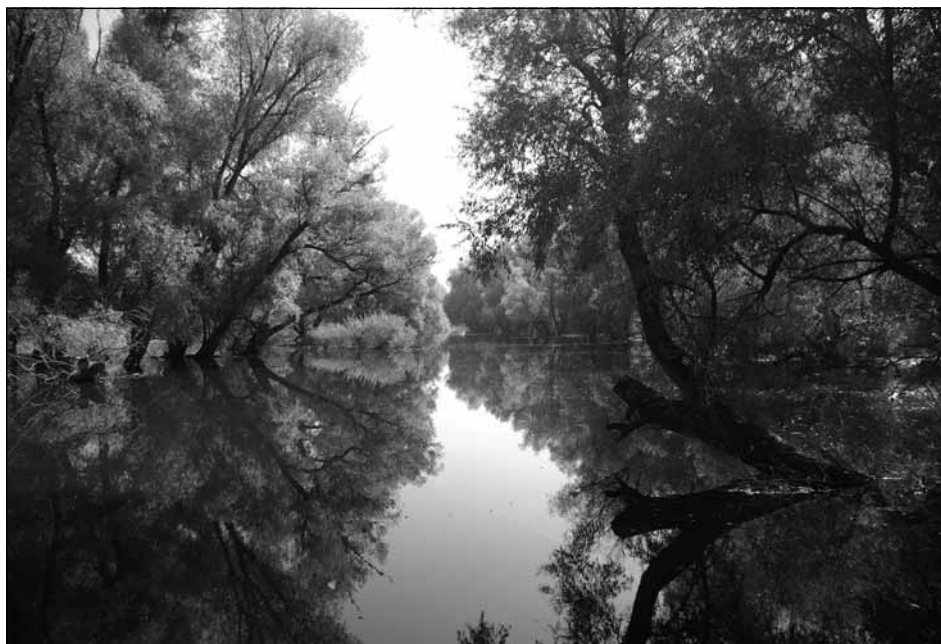
A Lakiteleki Népfőiskolán már vagy másfél évtizede szerveződtek olyan kollégiumi formájú terepmunkával járó programok, amelyek a hazai társadalmi, gazdasági, szociális viszonyainkat kutatták, tárták fel és adtak képet a tanyákról, a ciánszenyvezett Tisza mellékéről vagy a vidék pénzgazdálkodási szokásairól, gyakorlatáról. Ezek a vizsgálatok mindmind olyan eredményeket, ajánlásokat szolgáltatottak, amelyek szervesen beépültek az adott területet kezelő, fejlesztő állami szervezetek munkájába vagy éppen az Országgyűlés e témájú törvényalkotó munkáját segítették. Ennek okán Lezsák Sándor gondolata volt, hogy az anyaországi tárgyi, szellemi, természeti értékekkel foglalkozó Hungarikum törvény szellemében az anyaországon túli, magyarlakta területeken hasonló struktúrájú kollégiumi munkát kéne megszervezni. A nagy ívű program első részeként a Drávaszög-Szlavónia Kollégium programja valósul meg a Lakiteleki Népfőiskola szervezésében, az Emberi Erőforrás Minisztérium, a Hungarikum Bizottság és a Horvátországi Magyarok Demokratikus Közössége (HMDK) támogatásával.

39 egyetemi hallgató és 13 csoportvezető tanár járta a 21 települést és 488 kérdőívet töltöttek ki. A kérdőíveken szereplő 30 kérdés három részből tevődött össze. Elsőként a térség-

ben élők viszonyairól, magyarságuk megélésének módjáról érdeklődtünk, majd a térség szellemi és tárgyi értékeire kérdeztünk rá, végezetül pedig az értékeket létrehozó, őrző és a jövőnek átadó személyekről gyűjtöttünk információt. A munka során nyitottságot, az érdeklődésünkkel szembeni megbecsülést éreztünk, és sok-sok személyes, emberi kapcsolat épült ki. Ezekre épülően alakul majd a munka folytatása, amely az első látogatáskor legfontosabb, legkarakteresebb értékek bizonyultak még alaposabb feltárását célozza, és a helyiekkel karöltve

azok bemutatathatóságára, megőrzésére szerveződő cselekvések segítéséből áll majd.

A Drávaszög-Szlavónia térsége már a római korban lakott volt. Eről árulkodtak a megtalált régészeti leletek, amelyeket több helyi múzeumban ki is állítottak, de a múzeum anyagait a dél-szláv háború végén széthurcolták. Bizonyos darabjai még fellelhetők helyi lakosoknál. A települések zöme a döntően magyar lakosság mellett sváb és zsidó összetételű volt. Szőlészettel, borászattal és a Duna közelsége miatt halászzal

A Kopácsi Dunai holtág

Pintér eszközök Vörösmarról

foglalkoztak. A vázolt tevékenységi körök határozták meg az iparosok, kézművesek sorát, kádárok, pintérek, halászok lakták a települést. Több dunai kikötő is működött, ahonnan a környékben megtermelteteket szállították el. A környék meghatározó kisvárosa volt pl. Vörösmart, mintegy 2000 fő lakta és magyar anyanyelvű gimnáziuma is volt. A II. világháború után a svábok elmentek, illetőleg elűzték őket, a zsidóságot pedig még

a háború alatt vitték el. A délvidéket ért partizán „tisztogatás” a térséget sem kímélte, Vörösmarton a közelmúltban felállított emléktábla figyelmeztet a tragikus múltra. A térségben valamikor sok kis gazdaság működött, mára néhány nagybirtok maradt, amely termel ugyan, de a térségben gyökértelen tulajdonossal és a korábbi sokrétű gazdálkodás helyett szűkült a termelési paletta, a termelésből kiesettek pedig vegetálnak. A 90-es évek szerb megszállása sok magyart és horvátot kényszerített a település elhagyására. A helyzet azóta ugyan normalizálódott, de gazdaságilag nem állt helyre a terület, a háború borzalmi máig hatóak és párosulva a jelen gazdasági pangásával, nagy munkanélküliségével meglehetősen depresszív hangulatúvá változtatta az embereket, nagyfokú a fiatalok elvándorlása.

Szó sincs azonban arról, hogy a térség érték nélküli lenne. Álmos kis településeknek néztek ki a meglátogatott falvak, községek, városok, de kopogtatásunkra, érdeklődésünkre az emberek megnyíltak, a házak, gazdasági épületek ajtóit kitarultak, a helyiekkel beszélgetve rengeteg érték került elő. Még élnek azok, akiknek gyűjteményei, tudása, ismerete konzerválása, megmentése, feldolgozása révén érdemben lassítható az asszimiláció, a magyarság erodálása. Egyrészt az idegenforgalom terén nyíló borturizmus lehetőségei, más-

részt a térség több településével való összefogásban kijánlott turisztikai – nem utolsó sorban öko-turisztikai –, kulturális, természetvédelmi és gasztronómiai programlehetőségek együttesen jelenthetnek kitörési pontot. Vörösmarton pl. egy régi kádár (hordókészítő) műhely minden eszköze megmaradt, amelyből múzeumot szeretnének létrehozni. Két szépen rendbe tartott pincsort találtunk, ígéretes az idegenforgalom terén. Van egy múzeumuk, amelyet a dél-szláv háború elpusztított, és most szeretnék feltámasztani. Van egy „Dália” klub, ahol pár asszony horgol, hímez, fest (tányérra, üvegre, tökre) és csodákat csinálnak. Rengeteg „szín”, rengeteg „érték” van, találtunk hagyományos recepteket, akadt olyan ember, akinek hatalmas fotógyűjteménye van helybeli eseményekről, emberekről, lakik a településen olyan ember, aki különböző technikákkal rajzol és fest. Aktív egy kulturális egyesületük (József Attila Kultur Egyesület), amely tánc csoportot, énekkart működtet, jeles ünnepeik alkalmával méltó módon emlékeznek. De hasonló elmondható szinte mindegyik drávaszögi és szlavóniai település esetében.

Baranyai tradicionális hímzés

A Vörösmarti „Dália” klub alkotásai

Egy régi kép a XX. sz. elejéről

Csúzai szüreti fesztivál táncosai

Találtunk az egyik meglátogatott családnál egy képet, melyről elmondható, hogy a Drávaszög-Szlavónia Kollégium esszenciáját adja. Egy megsárgult fotóról egy díszes uniformisba öltözött férfi néz ránk – a XIX. sz. végéről vagy a XX. sz. legelejéről. Tisztes helytállása, történetei már csak legendák. Egy-egy szolgálati élménye, nevezetes csatához vagy éppen egy jeles társasági eseményhez fűződő története generációkon keresztül hagyományozódott át. Ma már hiába keresnénk a férfit, a világot, amelyben hitt, élt és tette a dolgát, a letűnt idők a múltba veszttek, az e vidéknek adatott nem éppen eseménytelen történelem tengerén. De a kard, amelyet az oldalán oly büszkén visel a képen, az megvan. Kézbe lehet fogni, meg

lehet markolni, annak a suhogása a régi. Van elmúlás, de van mit menteni, őrizni és tovább adni. A Drávaszög-Szlavónia Kollégium pontosan erről szól.

A terepmunka két következményre feltétlenül járt. Az egyik az, hogy a meglátogatottakban megmozdí-

Régi fotó és a kard

tottunk valamit. Felhajtóerőt jelent a látogatásunk, gondolatokat ébreszt bennük, értékeikhez való viszonyuk tekintetében pozitív, építő, előre-mutató hatású. A másik, hogy a terepmunkát végző fiatalokban, a jövő magyar értelmiségi képviselőiben a határon túli lét küzdelmes volta, a megmaradás értéke kézzel foghatóbbá vált. Kezdek érezni kívánatos felelősségüket, együvé tartozásukat.

Az eddig elvégzett munka a résztvevőknek nagy élmény volt. Vannak, akiknek esetében tovább fog gyűrűzni és elvezet egyetemi diplomához, doktori értekezéshez, vagy a két ország közötti szakmai program alapját képezi majd. A munkát különböző hazai és határon túli felsőoktatási intézmény hallgatói és fiatal oktatói végezték, nagy lelkesedéssel és odaadással. A nemzeti öntudat, a közösség erősítése, megtartó erejének kiteljesedése példa lehet. Külön köszönet illeti Lábadi Károlyt, a Drávaszög hiteles ismerőjét, a Kollégiumi program szakmai vezetőjét, valamint a programra felkészítők munkáját, amelynek során Horváth Zsolt a Hungarikum bizottság és Polyák Albert a Nemzeti Művelődési Intézet részéről látta el értékes úttravalóval a Drávaszög-Szlavónia térségébe indulókat.

LOKSA GÁBOR meteorológus (ELTE), környezetvédelmi szakmérnök (GATE), egyetemi oktatómunkája mellett 15 éve vesz részt a Lakiteleki Népfőiskola kollégiumi programjában (Tisza, Tanya I., Tanya II., Kossuth Kollégiumok). Jelenleg a Lakiteleki Népfőiskola munkatársaként szervezi a Drávaszög és Szlavónia Kollégium munkáját és részt vesz a Kárpátaljai és Csíki Kollégiumok előkészítésében.